НАН України. – К. – 2008. – 20 с.

МАТВІЄНКО Є. П., *аспірант кафедри цивільного права Юридичного інституту*
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБДАРОВАНОЇ МОЛОДІ У РАЗІ ВТРАТИ ГОДУВАЛЬНИКА

Однією з соціальних проблем суспільства на сьогоднішній день є забезпечення належного існування осіб, які через незалежні від них обставини,втрачає засоби до існування. Утримання непрацездатних членів суспільства здійснюється через пенсійне забезпечення (пенсійне страхування), тобто шляхом виплати пенсії.

Пенсія у зв'язку з втратою годувальника – це щомісячна грошова виплата з Пенсійного фонду України, яка призначається у разі смерті особи непрацездатним членам сім'ї, які знаходились на його утриманні.

Отже, цей вид пенсії призначається у випадку втрати годувальника. Під терміном «втрата годувальника» чинне пенсійне законодавство розуміє настання одного з трьох юридичних фактів: смерть годувальника, визнання його безвісти відсутнім або оголошення померлим у встановленому законом порядку. Факт смерті громадян підтверджується свідоцтвом, яке видається органом реєстрації актів громадського стану. Безвісна відсутність – це встановлений у судовому порядку на підставі необхідних перевірених даних факт тривалої відсутності особи за місцем її проживання. Відповідно до ч. 1 ст. 43 Цивільного кодексу України суд може визнати фізичну особу безвісно відсутнього, якщо протягом одного року в місці її постійного проживання немає відомостей про місце її перебування [8].

Головною відмінною рисою даного різновиду пенсії від усіх інших є те, що пенсійне забезпечення членів сім'ї померлого носить похідний характер від права на пенсію померлого годувальника та залежить від тривалості його суспільно корисної діяльності. Сутність пенсії у зв'язку з втратою годувальника полягає в

© Матвієнко Є. П., 2013

утриманні суспільством непрацездатних осіб, які пов'язані з померлим родинними або шлюбно-сімейними відносинами й перебували на його утриманні [6, с. 224].

Пенсійне забезпечення у зв'язку з втратою годувальника охоплює велику кількість осіб, які належать до найбільш соціально незахищених категорій населення України. Серед них діти, інваліди, пенсіонери, які у більшості випадків, втрачають зі смертю годувальника засоби до існування.

Отже, передусім, право на цей вид пенсії виникає у зв'язку зі смертю одного з батьків у дітей, які не досягли 18 років або старші цього віку, але стали інвалідами до досягнення 18 років, незалежно від того, чи були вони на його утриманні. Батьками дитини визнаються особи, які записані у свідоцтві про народження як такі. Якщо дитина народилася після смерті годувальника, померла особа може бути записана її батьком, якщо з дня смерті до дня народження дитини минуло не більше 10 місяців. Діти, що народжені у шлюбі, який із часом був визначений недійсним, мають таке саме право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника, як і діти, що народжені у зареєстрованому шлюбі.

Діти, народжені від батьків, які не були одружені, мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника, якщо останній визнаний батьком (матір'ю) органами РАГСу або у судовому порядку.

Загалом, слід зазначити, що навіть у випадку позбавлення батьківських прав, діти мають право на даний вид пенсії [3, с. 11].

Право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника усиновлені діти мають у тому ж обсязі, що і рідні, так само як усиновлювачі нарівні з рідними батьками. Це пояснюється тим, що усиновлення – це юридичний акт, який встановлює між усиновленим та усиновлювачем аналогічні відносини, як між рідними батьками та дітьми.

Відповідно до п. 1 ст. 239 Сімейного кодексу України скасування усиновлення тягне за собою такі правові наслідки, як припинення на майбутнє прав та обов'язків, що виникли у зв'язку з усиновленням між дитиною та усиновлювачем і його родичами. А це означає, що ці особи одне щодо одного позбавляються права на пенсійне забезпечення у випадку втрати годувальника [7].

Слід наголосити, що пасинок і падчерка теж мають право на пенсію у зв'язку з втратою годувальника нарівні з рідними дітьми, але тільки у випадку, якщо вони не одержували аліментів від рідних батьків.

Разом з тим, необхідно зазначити, що право на пенсію мають діти, які навчаються за денною формою навчання у загальноосвітніх навчальних закладах системи загальної середньої освіти, а також у професійно-технічних, вищих навчальних закладах, – до закінчення такими дітьми навчальних закладів, але не довше ніж до досягнення ними 23 років, та діти-сироти – до досягнення ними 23 років незалежно від того, навчаються вони чи ні.

Як показує практика, існує багато питань у продовженні виплати дітям після 18 років. Так, наприклад, з якої дати слід поновлювати пенсію у зв'язку з втратою годувальника, якщо дитині вже виповнилось 18 років, а вона ще не навчається у вищому навчальному закладі. Більшість батьків вимагає повернення невиплаченої пенсії з дня припинення її виплати (навіть через суд), мотивуючи це тим, що дитина поступила у вищий навчальний заклад на денну форму навчання і тому має право безперервно отримувати належне пенсійне забезпечення до закінчення цього ВУЗу або до 23 років. Але проаналізувавши чинне законодавство, можна зробити висновок, що виплата поновлюється з моменту вступу до начального закладу. Пояснимо нашу позицію на прикладі. Дитина 25.05.1994 року народження, тобто у травні 2012 р. їй виповнилось 18 років, у червні 2012 р. закінчила навчання у загальноосвітній школі та була припинена виплата пенсії, протягом літа успішно здала іспити та була зарахована до навчального закладу на денну форму навчання з 1 вересня 2012 р. Таким чином, протягом липня та серпня дитина була старше 18 років та ніде не навчалась, отже не мала права на виплату даної пенсії до часу зарахування до навчального закладу (тобто, до 1 вересня).

Також більшість спірних ситуацій стосується, насамперед, дітей, які навчаються за кордоном. В першу чергу, система освіти в інших державах набагато відрізняється від нашої, відповідно й довідки, які вони надають досить часто за своїм змістом не відповідають нормам пенсійного законодавства, наприклад,

відсутність вказівок на те, що дитина вчиться саме на денній формі навчання, що є обов'язковою умовою для продовження виплати пенсії. По-друге, довідки не завжди належним чином завірені. Саме тому, дуже багато випадків, коли органи Пенсійного фонду відмовляються брати до уваги такі довідки, що призводить до невиплати належної дитині пенсії.

Слід зазначити, що будь-яких обмежень щодо права на отримання пенсії у зв'язку з втратою годувальника в разі працевлаштування чи зміни сімейного стану чинним законодавством не передбачено. Але це тільки за умови, якщо одночасно з роботою буде продовжено навчання за денною формою. У разі переведення на навчання за будь-якою іншою формою навчання, окрім денної, право на отримання пенсії у зв'язку з втратою годувальника буде втрачено.

Але, в свою чергу, працевлаштування може вплинути на розмір пенсії, зокрема, на її індексацію, але загальний розмір пенсійної виплати не буде нижче прожиткового мінімуму, визначеного законом для осіб, які втратили працездатність у відповідній відсотковій пропорції. Згідно з п. 12 Порядку подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», затвердженого постановою правління Пенсійного фонду України від 25.11.2005 р. № 22-1, у разі працевлаштування (навчання) особи, якій призначено пенсію, такою особою протягом 10 днів надається до органу, що призначає пенсію, довідка про прийняття на роботу (навчання). Надалі, для проведення індексації подається довідка про розмір заробітної плати (стипендії) з урахуванням індексації [5].

Отже, якщо непрацездатна особа забула або не знала, що необхідно повідомити органи Пенсійного фонду про факт працевлаштування чи звільнення (або інші обставини, що можуть вплинути на її пенсійне забезпечення), то на території України цей факт в більшості випадків виявити можливо (якщо, звичайно, працює офіційно і її дані відображені у відділі персоніфікованого обліку), а от чи працює дитина у вільний від навчання час за кордоном – неможливо, а відповідно й виявити переплату індексації

по таким пенсіям буде складно.

На нашу думку, удосконалення потребує дана стаття й в частині навчання дітей до 23 років у аспірантурі чи інтернатурі. Так, наприклад, дитині в травні виповнюється 22 роки, в червні вона закінчує 5 курс та успішно поступає в аспірантуру, але права на пенсію у зв'язку з втратою годувальника вона не має, хоча й продовжує навчатися у вищому навчальному закладі. Органи Пенсійного фонду свою відмову у продовженні виплати пенсії трактують наступним чином. Статтею 1 Закону України «Про вищу освіту» встановлено, що вищий навчальний заклад – освітній, освітньо-науковий, який заснований і діє відповідно до законодавства про освіту, реалізує відповідно до наданої ліцензії освітньо-професійну програму вищої освіти за певними освітніми та освітньо-кваліфікаційними рівнями, забезпечує навчання, виховання та професійну підготовку осіб відповідно до їх покликання, інтересів, здібностей та нормативних вимог у галузі вищої освіти, а також здійснює наукову та науково-технічну діяльність [1].

Відповідно до існуючих напрямків освітньої діяльності в Україні діють вищі навчальні заклади таких типів: університет, інститут, консерваторія, коледж, технікум.

Як зазначено у листі Міністерства освіти і науки України від 25.06.2007 року № 10/2-694, аспірантура не відноситься до вищих навчальних закладів, це самостійний адміністративний підрозділ, функцією якого є координація діяльності кафедр, факультетів і відділів навчальних закладів з організації підготовки науково-педагогічних і наукових кадрів вищої кваліфікації [4].

Таким чином, для продовження виплати пенсії у зв'язку з втратою годувальника до досягнення нею 23-річного віку та навчанні в аспірантурі, підстав немає. Виходить, обдаровані та розумні діти, які самостійно вчаться, але втратили одного з батьків – право на матеріальне забезпечення з боку держави, нажаль, не мають.

Отже, враховуючи вищезазначене, на нашу думку, необхідно внести до статті 36 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [2], а саме викласти підпункт 2 п. 2 в наступній редакції: «діти (у тому числі діти, які народилися до спливу 10 місяців з дня смерті годувальника) померлого году-

вальника, які не досягли 18 років або старші цього віку, якщо вони стали інвалідами до досягнення 18 років. Діти, які не отримують власного доходу, тобто не працюють, мають право на даний вид пенсії, але не довше ніж до досягнення ними 23 років, та діти-сироти – до досягнення ними 23 років незалежно від того, працюють вони чи ні».

Більшість опонентів, можуть заперечити, що це ускладниться питанням виявлення факту працевлаштування, особливо у дітей, які навчаються закордоном. Але, по-перше, за статистикою переважна частина дітей після закінчення школи, навчається, а не працюють; по-друге, всі діти, які при досягненні 18 років будуть переоформляти на себе пенсію, попереджатимуться про неможливість суміщення працевлаштування та отримання даного виду пенсії та підписуватимуть пам'ятку про те, що вони зобов'язуються попереджати про всі зміни, які впливають на розмір пенсії; по-третє, якщо ж особа влаштувалась на роботу, органи Пенсійного фонду України виявлять це по даним персоніфікованого обліку. Якщо ж вона влаштувалась на роботу неофіційно, то звичайно ж це ми не виявимо, але слід зазначити, що це є й без того актуальним питанням, зарплата у конвертах загалом негативно впливає на пенсійне забезпечення та на економіку нашої держави.

Слід зазначити, що на нашу думку, діти це не та категорія осіб, на яких держава повинна економити. Діти та відповідний рівень їхньої освіти є майбутнє нашої економіки, науки, виробництва, культури тощо, і тому вони потребують належного матеріального забезпечення у випадку, коли вони втратили одного з батьків.

Таким чином, пенсія у зв'язку з втратою годувальника призначається непрацездатним членам сім'ї незалежно від їхньої безпосередньої участі або у добровільній сплаті пенсійних внесків, або у здійсненні ними трудової діяльності. Вона є основною гарантією права громадян на матеріальне забезпечення у випадку смерті годувальника та втрати основних засобів для існування. Розмір пенсії повинен гарантувати особі гідний рівень життя, задовольняти для відповідної категорії осіб її постійно зростаючі фізіологічні та духовні потреби на прожитковому рівні.

Список літератури: 1. Закон України «Про вищу освіту» від 17 січня 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 20. – Ст. 356. 2. Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» від 9 липня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 49-51. – Ст. 376. 3. Кравчук Т. В. Пенсійне забезпечення у разі втрати годувальника у солідарній пенсійній системі України: автореф. дис. … канд. юрид. наук: 12.00.05 / Т. В. Кравчук. – Одеса. – 2008. – 22 с. 4. Лист Міністерства освіти і науки України від 25.06.2007 р. № 10/2-694. 5. Порядок подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», затвердженого постановою Правління Пенсійного фонду України від 25 листопада 2005 р. № 22-1 // Офіційний вісник України. – 2005. – № 52. – Ст. 3383. 6. Прилипко С. М. Право соціального забезпечення в Україні: Підручник / С. М. Прилипко, О. М. Ярошенко. – Харків. – 2009. – 434 с. 7. Сімейний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21–22. – Ст. 135. 8. Цивільний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.

МІЩЕНКО Т. М., *здобувач кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки*
Сумський державний університет

ЩОДО АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Проблеми протидії корупції в органах управління Української держави мають вельми актуальне значення. В даний час корупція становить підвищену небезпеку для суспільства і держави, оскільки вона перешкоджає соціально-економічному розвитку держави, сприяє порушенню прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб.

Корупція в системі публічного управління в цілому, і, зокрема, в органах внутрішніх справ, сприяє зростанню актів тероризму, поширенню наркотиків, легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, ухилення від сплати податків, а також ряду інших негативних явищ, що загрожують безпеці особи, суспільства і держави. Корупція в правоохоронних органах взагалі представ-

© Міщенко Т. М., 2013